



בית איזי שפירא

לשינוי באיכות חייהם של אנשים עם מוגבלויות

בקמפוס ווילי וסיליה טראמפ



מעברים

תכנית ליווי של תהליך סיום הלימודים בבית הספר היסודי,
הפרידה ממנו והמעבר למסגרות החינוך המיוחד

נכתב על ידי:

חני שחק, מנהלת בית הספר

לאה שטרן, עובדת סוציאלית

הדס סעאת-דיאמונד, מחנכת כיתה

2018



תוכן עניינים

1.....	רקע
2.....	גיבוש התכנית
2.....	התכנית
2.....	מטרות התכנית
3.....	מעגלי עבודה
3.....	שלבי התהליך ולוח הזמנים
4.....	איתור התלמידים המסיימים
4.....	העבודה עם ההורים
6.....	העבודה עם התלמידים
9.....	עבודה עם הצוות של התלמידים המסיימים
10.....	עבודה עם הצוות בבית הספר הקולט
10.....	סיכום
11.....	מקורות
12.....	נספח

רקע

לפי הגדרתה של האגודה האמריקנית לריפוי בעיסוק (AOTA), מעברים הם "פעולות שמטרתן לסייע להתכונן לשינוי או לאפשר שינוי, כגון מעבר משלב תפקודי אחד לאחר, מתכנית אחת לאחרת או מסביבה אחת לאחרת". תכנית מעבר, לפי AOTA, היא "תכנית לימודים אישית (תל"א) המתארת את השירותים והפעילויות הדרושים לצורך הכנה לקראת המעבר. תכנית המעבר מגדירה את היעדים והתוצאות לטווח ארוך של התלמיד או התלמידה" (AOTA, 1998).

המעבר בין מסגרות חינוכיות הוא שינוי משמעותי בחיים, והוא מלווה בחששות לצד התרגשות ותקווה. אצל רוב הילדים, תקופת המעבר מבית ספר אחד לאחר מלווה בתחושות של מתח, דאגה, חרדה, חוסר ביטחון, פחד ולעתים אף תסכול. במקרים רבים זהו מצב זמני, והילדים מסתגלים במהרה לשגרה החדשה שלהם ונקלטים בהצלחה בבית הספר החדש. מעברים המתרחשים בגיל ההתבגרות מלווים גם בהתמודדות עם שינויים רגשיים, חברתיים, אינטלקטואליים ופיזיולוגיים המעצימים את תחושות הבלבול והתסכול. כתוצאה מכך, המתבגרים עלולים להפגין בעיות התנהגות רבות או ביצועים אקדמיים ירודים, ולעתים אף להיעדר מבית הספר. הסתגלות הילדים למעבר חשובה אפוא לרווחה הפסיכו-סוציאלית שלהם, במיוחד בגיל ההתבגרות (West et al., 2010).

התכנית "מעברים", אשר מבוססת על אוריינטציה אקולוגית מערכתית, כוללת התייחסות לכמה סוגי משתנים המשפיעים על הכנתם של ילדים צעירים עם מוגבלות בתקופה של מעבר בין תכניות: (1) מאפייני הילד; (2) מאפייני המשפחה; ו-(3) המערכת שאותה הילד עוזב והמערכת החדשה שבה הוא עתיד להיקלט (Rous et al., 2007).

ילדים עם מוגבלות ועם צרכים חינוכיים מיוחדים עלולים להימצא בסיכון מוגבר לחוות מגוון רחב של קשיים בעתות מעבר (Dykens, 2000; Mather & Ofiesh, 2005; Terras et al., 2009). כמו כן, תקופת המעבר היא פרק זמן מאתגר לא רק לילד עצמו אלא גם לבני משפחתו, כיוון שבדרך כלל גם בני המשפחה, ובעיקר ההורים, מודאגים מהאתגרים הניצבים בפניהם ובפני הילד שלהם במהלך המפגש עם הסביבה החדשה. אתגרים אלו מתעוררים בשל מסגרת הלימודים השונה, הנהלים ודרכי ההתנהלות החדשים (שעשויים להיות שונים מאלו שרווחו במסגרת הקודמת והמוכרת) והמפגשים עם אנשי מקצוע, עם חברים לכיתה ולבית הספר ועם הורים שהילד ובני משפחתו עדיין אינם מכירים.

גורם מסייע חשוב בתקופה זו הוא בית הספר שהילד לומד בו לפני המעבר. האופן שבו בית הספר נערך כדי להכין את הילד והמשפחה לקראת המעבר הוא מרכיב קריטי בהצלחת התהליך. להכנה טובה למעבר, המביאה בחשבון מגוון גורמים, יש פוטנציאל להביא להסתגלות מיטבית של הילד (Anderson et al., 2000; Newman & Blackburn, 2002). כמו כן, במקרה של ילדים עם מוגבלות, יש חשיבות רבה להבנת השפעתו של המעבר, כדי לעצב עבורם תהליכי הכנה ולוודא שיקבלו תמיכה הולמת שתכין אותם להתמודד היטב עם התהליך.

גיבוש התכנית

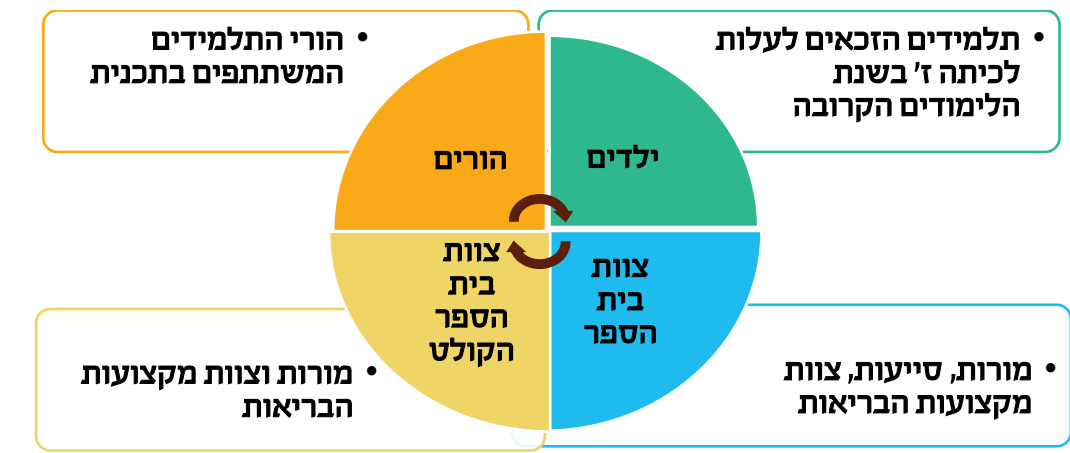
בית הספר שלנו הוא מסגרת ממוקדת משפחה. לפיכך, אנו רואים בתלמיד ובמשפחתו מערכת-יעד שלמה בכל הנוגע להתערבויות ולתכניות המוצעות לתלמידים. לכן, לאורך השנים זכו התלמידים וההורים לליווי בעת המעבר למסגרת חדשה.

התכנית המתוארת להלן הושקה בשנת 2011 ביוזמת חני שחק, מנהלת בית הספר, שהבחינה בדאגה שחשים הורים ותלמידים לקראת סיום הלימודים בבית איזי שפירא ובחששם לקראת המעבר למסגרת לימודים חדשה ובלתי מוכרת. נוסף לכך, במרוצת השנים פנו הורים רבים להנהלת בית הספר וביקשו לאפשר לילדיהם ללמוד בבית הספר שנה נוספת, ובכך לדחות את ההתמודדות עם השינוי. היה ברור כי המעבר הוא שינוי משמעותי המעורר תחושות של חוסר ודאות וחרדה בקרב ההורים ותחושות של התרגשות ודאגה אצל התלמידים, כמו גם בקרב הצוות הנפרד מבוגריו. כדי לספק מענה על הצרכים הללו, יזמה מנהלת בית הספר פיתוח תכנית שתאפשר לתלמידים ולהורים להיערך ביעילות למעבר ושתצמצם את תחושות המתח והחרדה שהוא מעורר. לדברי המנהלת, מטרת התכנית היא לאפשר "הכנה מסודרת לשינוי שתפוגג מעט את הערפל. הריכוך והעיבוד של חוסר הוודאות יסייעו לכולם ויקלו את המעבר". התכנית שולבה במערכת הלימודים השנתית ועוצבה כך שתתייחס הן לילד והן להורים. כפי שתיארה זאת העובדת הסוציאלית של בית הספר, התכנית נועדה "ללוות את התלמידים והמשפחות בדרכם למסגרת חינוכית חדשה. יש פה עבודה ועיבוד בשני רבדים: גם פרידה וגם חיפוש מקום חדש".

התכנית

מטרות התכנית

1. הכנת התלמידים לפרידה מהמסגרת בבית איזי שפירא ולכניסה למסגרת חדשה.
2. ליווי ההורים בתהליך, הכולל פרידה מבית הספר, קבלת החלטה על המסגרת החדשה ולעתים המשך שמירה על קשר תמיכתי (לטווח קצר) לאחר המעבר.



שלבי התהליך ולוח הזמנים

מעגל עבודה	פעילות	חודשים
צוות	איתור התלמידים המסיימים וכתובת דוח לוועדות ההשמה.	אוקטובר-דצמבר
הורים	קיום פגישות של צוות בית הספר עם הורים (פגישות קבוצתיות ו/או אישיות).	דצמבר
הורים וצוות	עריכת ביקורים אישיים או קבוצתיים במסגרות המשך פוטנציאליות לתלמיד/ה.	ינואר-מאי
הורים וצוות	קבלת החלטה של ההורים לגבי המסגרת, בהתייעצות עם צוות ביה"ס, והשתתפות בוועדות השמה ברשויות המקומיות.	אפריל-מאי
תלמידים	התחלת העבודה עם התלמידים (קבוצתית ואישית).	אפריל (אחרי חג הפסח)
צוות צוות + הורים	הכנת דוחות תפקודיים והשתתפות בוועדות השמה.	אפריל-מאי
צוות קולט וצוות בית איזי שפירא	תקופת חפיפה: קיום ביקורים בבתי הספר הקולטים ויצירת קשר עם הצוותים העובדים בהם כדי לסייע בהיכרות עם התלמיד.	יולי-ספטמבר
ילדים, הורים, צוות ביה"ס	קיום של אירוע סיום ופרידה.	יולי

איתור התלמידים המסיימים

בשלב הראשון של התכנית, מנהלת בית הספר והעובדת הסוציאלית מאתרות את התלמידים שאמורים לסיים ללמוד בבית הספר באותה שנה. האיתור נעשה לפי גיל הילדים (תחילת שנת הלימודים היא התאריך הקובע). לאחר האיתור מתקבלת החלטה לגבי אופי התכנית המתאימה לילד. לדוגמה, מחליטים אם הוא ישתתף בפעילות קבוצתית או רק בפעילות פרטנית, באופן המותאם לו. כמובן, יש ערך רב לעבודה במסגרת קבוצת השווים, שחבריה עוברים את התהליך ביחד. עם זאת, תלמידי בית הספר ניחנים ביכולות שונות ויש להם צרכים שונים, ולכן חשוב להתאים את התכנית לפי המאפיינים האישיים של כל אחד ואחת מהם. אם נראה שהתלמיד לא יפיק תועלת מעבודה קבוצתית, מותאמת לו תכנית עבודה פרטנית או תכנית המשלבת עבודה קבוצתית ועבודה פרטנית.

העבודה עם ההורים

1. נובמבר-דצמבר: פגישות עם ההורים

הזמנת ההורים לפגישה ראשונית משותפת או אישית (על-פי רצונם) עם מנהלת בית הספר, מחנכת הכיתה והעובדת הסוציאלית של בית הספר. במקרים מסוימים, המפקחת מטעם משרד החינוך מצטרפת לפגישה הקבוצתית כדי לדון בעמדת המשרד לגבי תהליך הבחירה והמעבר ממסגרת לימוד אחת לאחרת. בדרך כלל מתקיימים מפגש אחד או שניים ובהם המשתתפים משוחחים על התהליך ומייצרים שותפות לקראת הבחירה במסגרת החדשה והפרידה מהמסגרת הנוכחית. בפגישות האישיות עם ההורים, המשתתפים דנים בנקודות החוזק של הילד, בצרכיו, בסוג המסגרת שבה הם היו רוצים שילמד ובדרך שבה ייערכו הסיורים במסגרות ההמשך הפוטנציאליות.

2. פברואר-אפריל: היכרות עם מסגרות ההמשך

לשם בחירת בית הספר לשנת הלימודים הבאה, ההורים מבקרים בבתי הספר הרלוונטיים לפי אחד או יותר מהקריטריונים הבאים: המגזר שהמשפחה משתייכת אליו, מאפייני הלכות של הילד והאזור הגאוגרפי שהמשפחה מתגוררת בו. הביקורים נערכים במסגרת ימים פתוחים או באופן אישי, בליווי עובדת סוציאלית ומורה מבית הספר שבו התלמיד לומד כיום. אנו ממליצים להורים לבקר בכמה בתי ספר, למקרה שהילד לא יתקבל לבית הספר המועדף מסיבות שונות, כגון מיקום או חוסר התאמה. ההורים יכולים גם לבחור לקיים את הביקורים ללא ליווי מטעמו של צוות בית הספר.

לפני ביקורי ההיכרות במסגרות הפוטנציאליות, נערכת פגישה עם ההורים ובה נדונים אופי הביקור ומטרותיו, הנתונים שכדאי להם לבחון והשאלות שכדאי להם לשאול. בתום הביקור חשוב לסכם ולעבד את ההתרשמות מהמסגרת. יש לזכור שהביקורים או הסיורים במסגרת החדשה עשויים להיות חוויה מציפה מבחינה רגשית ומבחינת היקף המידע שההורים נחשפים אליו: עליהם לספוג ולעכל מידע רב ולעבד רגשית את חוויית הביקור, כמו גם לשאת את ההתרגשות והדאגה מעצם המעבר הקרב. בחלק מבתי הספר, ההורים גם מוזמנים להכיר תלמידים אחרים ותלמידים בוגרים יותר, או לצפות בכיתות. נוסף לכך, מומלץ לשקול לקיים יותר מביקור אחד באותה מסגרת. לסיום, אם ההורים רוצים שהילד ישתתף במועדוניו, חשוב להיפגש גם עם רכזת המועדונים. **בנספח מוצגת הצעה לדף התרשמות של הורים מהביקור במסגרת הלימודית.**

3. מרס-אפריל: התחלת גיבוש החלטה לגבי מסגרות המשך

בתקופה זו מתקיימת פגישה בין הורי התלמיד למנהלת בית הספר והעובדת הסוציאלית, ומטרתה להתחיל לגבש החלטה לגבי מסגרת ההמשך המתאימה. הצדדים מסכמים יחד את התרשמות המשפחה מהמסגרות שבהן היא ביקרה. בדרך כלל ההורים כבר מכוונים ויודעים מהי המסגרת המועדפת עליהם. מנהלת בית הספר ציינה: "זה תמיד מזכיר את התהליך של חיפוש דירה. ההורים בודקים עם עצמם אם הם יכולים לראות את הילד שלהם שם או לא. כמו התחושה שיש לך כשאתה נכנס לראות בית חדש". החלטה הסופית לגבי בית הספר המועדף עבור התלמיד נתונה בידי ההורים. לפיכך, גם אם הצוות סבור כי בית הספר שההורים מעדיפים איננו המסגרת המיטבית עבורו, שמורה להורים הזכות להחליט לבחור בו בכל זאת. עם זאת, ההורים צריכים לקבל את אישור מחלקת החינוך ברשות המקומית שבה הם מתגוררים.

4. אפריל-מאי: כתיבת דוחות והשתתפות בוועדות השמה

הדוחות התפקודיים נכתבים בבית הספר, וההורים משתתפים בדיונים של ועדת ההשמה ברשות המקומית שבה התלמיד מתגורר. הם מגיעים לדיונים בליווי עובדת סוציאלית והמורה המחנכת. בוועדת ההשמה דנים בתלמיד ובצרכיו ונקבעים זכאותו לחינוך מיוחד וסוג המסגרת המתאימה לו. לאחר סיום הדיונים של ועדת ההשמה, מכונסת ברשויות המקומיות ועדת שיבוץ ובה נקבע בית הספר הספציפי שבו ילמד הילד. ההורים ונציגי בית הספר הנוכחי שבו הילד לומד אינם מוזמנים להשתתף בדיונים של ועדה זו.

אמה של ילדה שסיימה את לימודיה בבית הספר שבבית איזי שפירא בשנת הלימודים תשע"ז מספרת: "הוועדה הייתה לי מאוד קשה. הייתי מאוד במתח. תחושה שכל פעם אתה צריך לשכנע, להוכיח את היכולות של הילד שלך. גם פה רחלי המורה ולא העובדת הסוציאלית היו

איתי, וסיפרו כיצד הבת מתפקדת בכיתה, ואני סיפרתי איך היא בבית. חברי הוועדה שאלו אותי מה הדגש שלי, מה אני רוצה עבורה, ובהתאם לכך נבחרו המקומות שראינו. כהורה בכלל, וכהורה לילד עם צרכים מיוחדים בפרט, בכל דבר אני צריכה לבחור את המלחמה שלי. היה לי חשוב מאוד למצוא מסגרת שבה יבינו אותה, שיראו אותה, מקום פחות מאתגר עבורה ויותר מכיל. החלטתי שגם לריחוק מהבית יש משמעות. עכשיו בית הספר קרוב לבית ואני יכולה לשלב אותה בקהילה שלנו. יש להם פעילויות משותפות עם בתי ספר רגילים בתל אביב. לאה המליצה לבוא עם ראש פתוח למסגרות [כדי] להכיר, לשמוע, ללמוד. מזל שהיא התעקשה איתי על זה. אני כמעט ויתרתי. בזכות הליווי של הצוות והתמיכה שלהן (הן התלוו אליי לפגישות ולביקורים), אני מאמינה שעשיתי את הבחירה הטובה ביותר לבת שלי, את מה שהכי נכון לה. זו הייתה חוויה טובה ועוטפת, כמו שעטפו אותנו כל השנים. משפחתית וחמה. היה לנו כל כך קשה, ובסוף יצא טוב. זה היה תהליך מורט עצבים. לאה ממש החזיקה אותי. תרתי משמע לקחה אותי ביד".

העבודה עם התלמידים

אנו קבוצת הבוגרים של בית-ספר איזי שפירא:

ג, ל, ש, י, ע, ו-א.



א

ע

י

ש

נ

ל

אחרי חג הפסח נערכים מפגשים קבוצתיים עם התלמידים כדי להכניס למעבר. הפעילות כוללת כ-13 מפגשים מובנים, וכל תלמיד מקבל מחברת מיוחדת המשמשת אותו בכל המפגשים. המורה המחנכת מנחה את המפגשים ואליה מצטרפים מדי פעם אנשי מקצוע נוספים, כמו מטפלת רגשית ומדריכי פעילויות. במהלך המפגשים הראשונים יוצרים סיפור אישי, וכל תלמיד לוקח אותו עמו לבית הספר החדש. סיפור זה הוא מעין תעודת זהות: "מי אני", "מה אני אוהב", "ממה אני פוחד", "איך אני מתקשר" וכד'.

חלק מהתלמידים המשתתפים בתכנית נמצאים במסגרות של בית איזי שפירא מגיל שנתיים ומעולם לא חוו מסגרת אחרת. התהליך מסייע לכל אחד מהם לעבד את חוויית המעבר מזוויות שונות: ההיבטים הרגשיים, הפרידה מבית הספר שבבית איזי שפירא וההכנה לקראת השתלבות ואורח החיים בבית הספר החדש (הסעה, חברים, מורה, צוות). בתהליך הפרידה שולבה גם פעילות הקרויה "פרידה דרך עדשת המצלמה", הכוללת שימוש במכשירי אייפד. במסגרת פעילות זו, המחנכת מסיירת עם התלמידים ברחבי בית איזי שפירא והם מצלמים את הצוות ואת המקומות החשובים להם (כמו הבריכה וחדר הסנוזלן). בתום הסיור התלמידים עורכים סרטון פרידה, המוצג במסיבת הסיום.

התכנים של מפגשי הקבוצה

מס' מפגש	תכנים מרכזיים	מנחים
1.	מהי קבוצת בוגרים: "אני בוגר", "אני מסיים את לימודיי", "אני נפרד מהחברים". רגשות לקראת המעבר. אופציה למשהו אחר, שאינו מופיע בסמלים. זהו חלק מהסנגור העצמי.	מורה מחנכת
2.	יצירת תעודת זהות אישית לכל ילד, הכוללת פרטים טכניים כמו שם ותאריך לידה, וכן פרטים כלליים על הילד עצמו: "מי אני", "מה אני אוהב", "ממה אני חושש", "מה אני רוצה שידעו עליי" ועוד.	מורה מחנכת ומטפלת רגשית
3.	העלאת הרגשות הקשורים במעבר: כל ילד מקבל "דף רגשות" וכותב בו את הרגשות שהוא חווה.	מורה מחנכת ומטפלת רגשית
4.	הכנה לתיעוד "דרך עדשת המצלמה". הילדים מתעדים את עצמם במקומות משמעותיים עבורם בבית איזי שפירא (כגון הבריכה, חדר הסנוזלן, החורשה, חדר הכושר והמשרד של מנהלת בית הספר). בכל מפגש יש תורן צילום, שמצלם את כולם (איפד לילד ואיפד גיבוי לאיש צוות).	מורה מחנכת
5.	צילומים ברחבי בית איזי שפירא: חדר התנועה וחדר הכושר.	המורה מלווה את הפעילות, שמתקיימת בהנחיית מדריכת חדר כושר
6.	קבוצה רגשית: כותבים הקדשות למי שרוצים (סמלים לילדים, צוות).	מטפלת רגשית ומורה מחנכת
7.	צילומים: פרידה מהחורשה הסמוכה לבית איזי שפירא וחלוקת פירות קיץ וקרטיבים.	מורה מחנכת
8.	הכנת ספר טלפונים של כל הבוגרים ואנשי הצוות כדי שיוכלו לשמור על קשר אחרי העזיבה.	מורה מחנכת
9.	צילומים ברחבי בית הספר: חדר הסנוזלן.	מדריכת סנוזלן ומורה מחנכת
10.	הכנת חמסות - "שמני כחותם על ליבך".	מורה מחנכת
11.	קבוצה רגשית: "איך אני מרגיש לקראת המעבר?" עיבוד הרגשות.	מטפלת רגשית ומורה מחנכת
12.	צילומים ברחבי בית הספר: פרידה מהחדר של מנהלת בית הספר. התלמידים מקבלים תעודות מהמנהלת.	מורה מחנכת ומנהלת ביה"ס
13.	מפגש סיכום ובו מוצגים התוצרים של תהליך הפרידה וההכנה למסגרת החדשה (סרטון, פלקט, מחברת).	מורה מחנכת

חומר כתוב לקראת מפגש מספר 6: כתיבת הקדשות לפי בחירת הילד

דף בחירה:



תוצרי התהליך

התוצרים האישיים והקבוצתיים כוללים:

1. סרטון קבוצתי.
2. פלקט קבוצתי המחולק לשניים: המקום שממנו אנחנו נפרדים ותמונות אישיות.
3. "מחברת זיכרון" לכל ילד: המחברת כוללת ספר טלפונים של הבוגרים, תמונות והקדשות מילוליות של אנשי הצוות. מבחינת ההיבט הרגשי, המטרה היא ליצור "מחברת היכרות" שהילדים ייקחו אותה עמם למסגרת החדשה כדי שתקל את קליטתם.
4. חמסה שכל תלמיד מכין בעצמו ושנשארת תלויה למזכרת על קיר מיוחד בבית הספר.

חומר כתוב לקראת מפגש מספר 3: רגשות שעולים לקראת הפרידה והמעבר לבית ספר אחר

"כשאעבור לבית ספר חדש ויגיע הזמן להיפרד

אני יכול/ה להרגיש כל מיני דברים"



רגש



עצוב



שמח



סקרן



פחד/חושש

עבודה עם הצוות של התלמידים המסיימים

הצוות הכיתתי כולו (מורות, סייעות, בנות שירות ונשות מקצועות הבריאות) משתתף בתהליך הפרידה והמעבר של התלמידים, ולמעשה חווה אותו יחד איתם. הפרידה מכל תלמיד היא תהליך רגשי משמעותי מאוד לצוות. בשנים שבהן כיתה שלמה עוזבת את בית איזי שפירא, הנושא מדובר גם בישיבות הצוות. חני, מנהלת בית הספר, מספרת: "הצוות מדבר על זה כל הזמן. קשה להיפרד מהילדים. גם נזכרים בילדים שעזבו בעבר. כל בית הספר סביב הפרידה הקרובה. זה באוויר. יש תלמידים שההתרגשות שלהם כל כך גדולה, שלפעמים צריך לעבד את החלקים הרגשיים בישיבת הצוות". הניסיון מלמד שגם אנשי הצוות זקוקים לליווי בתהליך הפרידה מהתלמידים המסיימים, ומומלץ להוסיף לתכנית מענים עבורם. התכנית מסתיימת בטקס פרידה חגיגי שנערך כחלק ממסיבת הסיום השנתית של בית הספר, בנוכחות כל ההורים ואנשי הצוות. במעמד זה מוצגים הסיפורים האישיים שתיעדו התלמידים והסרטון הקבוצתי שהכינו, והבוגרים מקבלים תעודות. האווירה בטקס מרגשת מאוד לכולם: התלמידים, ההורים והצוות.

עבודה עם הצוות בבית הספר הקולט

לאחר סיום השיבוצים בבתי הספר הקולטים (בסוף חודש יוני), הצוותים שלהם מוזמנים ליצור קשר עם בית איזי שפירא (במהלך הקיץ). לעתים צוות מבית הספר הקולט בא לבקר בבית איזי שפירא כדי להכיר את התלמיד הנקלט, וכדי להעביר בהמשך את המידע הרלוונטי עליו ובכך לרכך את קליטתו במסגרת החדשה.

סיכום

תלמידים עם מוגבלות והוריהם חווים סוגים רבים ושונים של מעברים. פעמים רבות המעברים כרוכים בהחלפת נותני השירות ובשינוי של הסביבה ושל גישות ההתערבות. תכנית מעבר מוצלחת מבוססת על ההנחה שהיעד הסופי של התהליך הוא הצלחתו של הילד בסביבה החדשה. ליבת התכנית המוצגת לעיל מתייחסת להכנת התלמיד ומשפחתו למעבר, כמו גם לקשרים שבין התלמיד, המשפחה ומערכות החינוך. בעת תכנון המעבר, הכולל פרידה מהמוכר והתקרבות למסגרת החדשה, יש להביא בחשבון את נקודות החוזק ואת הצרכים של כל תלמיד, כמו גם את נקודות החוזק של המשפחה, את סדר העדיפויות שלה ואת יכולתה לגייס תמיכה ולהסתגל לשינוי. לפיכך, יש לתכנן ולהתאים מגוון פעילויות קבוצתיות ופרטניות שאפשר להפעילן באורח גמיש.

American Occupational Therapy Association. (1998). Standards of practice for occupational therapy. *American Journal of Occupational Therapy*, 52, 866–869.

Anderson, L. W., Jacobs, J., Schramm, S., & Splittgerber, F. (2000). School transitions: Beginning of the end or a new beginning?. *International Journal of Educational Research*, 33(4), 325-339.

Dykens, E. (2000) Psychopathology in children with intellectual disability. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 41(4), 407–417.

Mather, N., & Ofiesh, N. (2005). Resilience and the child with learning disabilities. In S. Goldstein, & R. B. Brookes (Eds.), *Handbook of resilience in children*, (pp. 239-255). Springer, Boston, MA.

Newman, T., & Blackburn, S. (2002). *Transitions in the Lives of Children and Young People: Resilience Factors*. Edinburgh: Scottish Executive Education Department.

Occupational Therapy's Role in Transition Services and Planning. (4/11/2015). Retrieved from <http://conaboy.com/wp-content/uploads/2014/02/TransitionsFAQ.pdf>

Rous, B., Hallam, R., Harbin, G., McCormick, K., & Jung, L. A. (2007). The transition process for young children with disabilities: A conceptual framework. *Infants & Young Children*, 20(2), 135-148.

Terras, M. M., Thompson, L. C., & Minnis, H. (2009). Dyslexia and psycho-social functioning: An exploratory study of the role of self-esteem and understanding. *Dyslexia*, 15(4), 304-327.

West, P., Sweeting, H., & Young, R. (2010). Transition matters: Pupils' experiences of the primary–secondary school transition in the West of Scotland and consequences for well-being and attainment. *Research Papers in Education*, 25(1), 21-50.

לקראת מעבר: הצעה להורים לגבי נתונים שכדאי לבחון בעת ביקור במסגרות הקולטות

נושא	מה לשאול?	התרשמות
מבנה בית הספר	כמה ילדים לומדים בכיתה? מהו הרכב הכיתה? מהי החלוקה לחטיבות (בוגרים וצעירים)? האם מתקיימים מפגשים משותפים של ילדים קטנים וגדולים? כמה אנשי צוות נמצאים בכיתה ומאילו מקצועות?	
מרחבים בביה"ס	חצר, פינות משחק, שטחים ציבוריים, חדרי טיפול.	
נגישות	האם יש מדרגות בבית הספר? איפה?	
בטיחות	איך שומרים על בטיחות הילדים?	
ניתוח התנהגות	מהי הגישה המיושמת בביה"ס? האם קיים תפקיד כזה בביה"ס?	
טיפולים של אנשי מקצועות הבריאות	אילו טיפולים הילדים מקבלים? כיצד מתקבלות ההחלטות על התכנית של הילד?	
תכנים לימודיים ותכניות	אילו תכניות לימודים קיימות? האם ישנן תכניות מיוחדות? אם כן, אילו? מי זכאי להשתתף בהן? אילו טיפולים ניתנים? אילו חוגים מתקיימים?	
תל"א	כיצד התל"א נקבעת? האם ההורים שותפים בגיבושה? האם כל אנשי הצוות שותפים בגיבושה?	
מועדונית יום לימודים ארוך (יול"א)	מה קורה בה? מי אחראי לה? כמה אנשי צוות עובדים בה? מי שייך לצוות? האם יש קשר עם צוות הבוקר? אם כן, היכן הוא מתקיים? מה הילדים אוכלים? אילו חוגים מתקיימים בה? האם אפשר להיפגש עם מרכז/ת המועדונית?	
קשר ושותפות עם ההורים	מהי מהות הקשר והשותפות? כיצד הם מתבצעים? האם אפשר לבקר את הילד בכל עת?	
קשר בין בית הספר הנוכחי למסגרת הקולטת	העברת מידע, היכרות עם הילד, מפגש לפני תחילת שנת הלימודים, קשר בתחילת שנת הלימודים.	
שירותים	האם מתקיימות תכניות גמילה? מהו המרחק של חדרי השירותים מהכיתה?	
שילוב והשתלבות	האם ישנן תכניות? אם כן, אילו?	
אווירה	מה אתם מרגישים במהלך הביקור? איך אנשי הצוות מדברים עם הילדים?	
חופשות	לוח חופשות.	
לוגיסטיקה	מרחק הנסיעה מהבית.	